

SPIJBELEN EN VROEGTIJDIG SCHOOLVERLATEN IN INTERNATIONAAL PERSPECTIEF

Maakt het type onderwijssysteem een
verschil?

Gil Keppens & Bram Spruyt

SPIJBELEN EN VROEGTIJDIG SCHOOLVERLATEN IN INTERNATIONAAL PERSPECTIEF

Maakt het type onderwijssysteem een
verschil?

Gil Keppens & Bram Spruyt

Promotor: Bram Spruyt

Research paper SONO/2017.OL1.2/1

Brussel, 31 januari 2017

Het Steunpunt Onderwijsonderzoek is een samenwerkingsverband van UGent, KU Leuven, VUB, UA en ArteveldeHogeschool.

Gelieve naar deze publicatie te verwijzen als volgt:

Keppens G. & Spruyt B. (2017), Spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten in internationaal perspectief: Maakt het type onderwijssysteem een verschil? Steunpunt Onderwijsonderzoek, Brussel.

Voor meer informatie over deze publicatie gil.keppens@vub.ac.be

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, Ministerie voor Onderwijs en Vorming.

In deze publicatie wordt de mening van de auteur weergegeven en niet die van de Vlaamse overheid. De Vlaamse overheid is niet aansprakelijk voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de opgenomen gegevens.

© 2017 STEUNPUNT ONDERWIJSONDERZOEK

p.a. Coördinatie Steunpunt Onderwijsonderzoek
UGent - Vakgroep Onderwijskunde
Henri Dunantlaan 2, BE 9000 Gent

Deze publicatie is ook beschikbaar via www.steunpuntsono.be

Voorwoord

In deze paper situeren we spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten in internationaal perspectief en onderzoeken we de mate waarin regionale verschillen in spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten kunnen toegeschreven worden aan kenmerken van het onderwijssysteem. Een multilevel analyse op basis van PISA-data uit 2012 met zelfgerapporteerd spijbelen als afhankelijke variabele - gekoppeld aan de prevalentie van vroegtijdig schoolverlaters uit de LFS 2012- leidt naar twee conclusies: (1) we vinden een sterke correlatie tussen de kans op individueel spijbelen en de prevalentie van vroegtijdig schoolverlaten op landenniveau. (2) De kans op spijbelen ligt hoger in onderwijssystemen die geen gebruik maken van stratificatie tussen leerlingen. Spijbelen komt meer voor in landen met een zogenaamd *individualised* en *comprehensive* onderwijssysteem. In het besluit gaan we op deze bevindingen dieper in.

Beleidssamenvatting

Hoewel beleidsmakers uiteraard streven naar een onderwijs waarin alle kinderen het goed doen op school, rijst de vraag hoeveel vat een onderwijsbeleid op bestaande ongelijkheden en hindernissen heeft. In die zin zoekt een onderwijsbeleid altijd naar het snijpunt tussen het theoretisch ideale en het praktisch haalbare. Een manier om op dat laatste zicht te krijgen, om dus de verbeteringsmarge van een land of regio in te schatten, is te kijken naar hoe die regio of dat land scoort in vergelijking met andere regio's en landen. In dit onderzoeksrapport volgen we die onderzoeksaanpak voor spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten.

Er bestaan aanzienlijke verschillen tussen landen wat betreft vroegtijdig schoolverlaten en deze kunnen minstens ten dele worden toegeschreven aan kenmerken waarop een onderwijsbeleid vat heeft. Voor spijbelen zijn die verschillen minder goed gedocumenteerd maar wel waarschijnlijk. In tegenstelling tot het reeds bestaande onderzoek bestuderen we in dit onderzoek spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten simultaan. We steunen op de PISA-data uit 2012, dewelke een indicator bevat die peilt naar zelfgerapporteerd spijbelen, gekoppeld aan de prevalentie vroegtijdig schoolverlaters uit de LFS-data uit 2012. Met deze data beogen we twee onderzoeksvragen te beantwoorden: (1) In welke mate stellen we regionale verschillen vast in spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten in 24 Europese OESO-landen? (2) In welke mate houden deze regionale verschillen verband met kenmerken van de onderwijsorganisatie?

De analyses tonen een significant verband tussen spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten. Landen en regio's die geconfronteerd worden met veel spijbelaars worden ook geconfronteerd met veel vroegtijdig schoolverlaters. In die zin lijkt ook op macroniveau spijbelen een goede voorspeller voor vroegtijdig schoolverlaten te zijn en is er geen trade off tussen een intensief beleid gericht op het drukken van spijbelen en het toenemen van vroegtijdig schoolverlaten.

De ontwikkeling van vroegtijdig schoolverlaten wordt vaak voorgesteld als een gradueel proces van schoolonthechting. Wat begint als occasioneel spijbelen glijdt gemakkelijk af naar zeer frequent spijbelen dat finaal eindigt bij een ongekwalificeerde uitstroom. Spijbelen blijkt een belangrijke manifestatie te zijn in dat proces van schoolonthechting. Voor het beleid is dat interessant, omdat spijbelen - mits een goed detectie en registratiebeleid - (a) zeer zichtbaar gedrag is en (b) zich in de beginfase van dat schoolonthechttingsproces situeert. Als we ons specifiek richten op de Vlaamse case, dan valt het op dat Vlaanderen enigzins afwijkt van dat algemeen patroon. In vergelijkend perspectief scoort Vlaanderen vrij laag in de prevalentie van spijbelen, maar relatief hoog in de prevalentie van vroegtijdig schoolverlaten. Voor het beleid levert dat twee vaststellingen op. Ten eerste, suggereren onze analyses dat de verbeteringsmarge inzake spijbelen voor Vlaanderen veeleer beperkt is. In vergelijking met regio's met een gelijkaardig profiel wordt er in Vlaanderen alleszins minder gespijbeld. Ten tweede, valt Vlaanderen internationaal gezien op door de combinatie van een relatief lage score op spijbelen met een relatief hoge score op vroegtijdig schoolverlaten. Een denkplaatje die we in de conclusie aanreiken en verder onderzocht zal worden is dat we in Vlaanderen er relatief goed in slagen om het occasioneel spijbelen beperkt

te houden maar dat de maatregelen die daarvoor gebruikt worden minder effectief zijn in het aanpakken van problematisch spijbelen of spijbelen dat ingegeven wordt door factoren die relatief weinig met de school te maken hebben.

Daarnaast stellen we vast dat de internationale verschillen tussen spijbelen deels verklaard kunnen worden door de manier waarop het onderwijssysteem is ingericht. Uit onze resultaten blijkt dat vooral landen met een comprehensive en individualised onderwijsmodel -onderwijssystemen waar men leerlingen niet stratificeert in specifieke stromen, richtingen of klassen - met meer spijbelaars worden geconfronteerd. Een goed uitgewerkt beroepsonderwijs, kenmerkend voor sommige landen waar men leerlingen sterk horizontaal stratificeert, kan dus een middel zijn om op structurele wijze de prevalentie van spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten te doen dalen.